

MAASEUTU 2020

ArvoBio –hankkeen tuomia ratkaisuja

Maritta Kymäläinen ja Tuija Pirttijärvi
Hämeen ammattikorkeakoulu

*Puutarha-alan kiertotalouspäivä
13.3.2019, Seinäjoki*

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Puutarhatuotannon uusi kiertotalous – uutta arvoa ja liiketoimintaa, ArvoBio-hanke

- Toteutusaika:

1.12.2015-31.5.2019

- Toteuttajat:

- Hämeen ammattikorkeakoulu, HAMK (hallinnoija)
- Luonnonvarakeskus, Luke
- ProAgria ÖSL

- Rahoittaja:

- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020

- Hankeen ohjausryhmä:

Mikael Dahlqvist, *Närpes Grönsaker Ab*
Fredrik Ek, *SLF*

Heini Haverinen, *Kesko Oy*
Nina Holmlund (12/2017 saakka), Heidi Wirtanen (8/2018 lähtien), *Svenska Trädgårdsförbundet rf*
Jyrki Jalkanen, *Kauppuutarhaliitto*
Marja Kallela, *ProAgria Etelä-Suomi*
Timo Taulavuori, *Puutarhaliitto*
Mika Virtanen, *MTK*

Tuensaajien edustajat:

Saila Karhu, *Luke*
Meira-Pia Lohiluoma, *ProAgria ÖSL*
Mona-Anitta Riihimäki, *HAMK*

Rahoittajan edustaja:

Lassi Hurskainen, Hämeen ELY-keskus

Hankesivut: www.hamk.fi/arvobio

Facebook: <https://www.facebook.com/Puutarhatuotannon-kiertotalous-1704521443135473/?fref=nf>

Taustaa

Vajaasti hyödynnetty kasvihuonetuotannon viherbiomassa!

Taustaa

Puutarhatuotannon sivuvirrat ja hävikki → tarve

- Ennaltaehkäistä ja vähentää jätteen syntyä
- Löytää uusia lisäarvoa tuottavia, kestäviä hyötykäyttömahdollisuuksia ja toimintatapoja sivuvirtojen ja hävikkituotannon (= ruoaksi tuotettu sivuvirta) hyödyntämiseksi

Hankkeen tavoite

Uusia innovatiivisia ratkaisuja puutarhatuotannon

- sivuvirtojen ja hävikkituotannon hyödyntämiseksi, kannattavasti ja kestävästi (→ ei jätettä!)
    - Lisäarvoa ja uutta liiketoimintaa
  - yhteistyössä alan toimijoiden, neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen kanssa valtakunnallisesti
- kiertotalouden edistäminen puutarhatuotannossa

BIOSIVUVIRRAT !

TP1

Nykytila, haasteet ja mahdollisuudet

TP2

Uudet lisäarvoa tuottavat ratkaisut/ innovaatiot:
Hävikin vähentäminen ja sivuvirtojen hyödyntäminen

TP3

Kannattavat, kestävät ja vähähiiliset toimintamallit

YHTEISTYÖTOIMENPITEET

Tuottajalähtöinen yhteissuunnittelu, innovointi ja jalkautus, mukana pienjalostajat, pakkaajat, kauppa, alan järjestöt, yhdistykset, tutkimus, koulutus ja neuvonta.

Yritys- ja tilavierailut, työpajat, haastattelut, pienryhmä-keskustelut, tietoisikut

ArvoBio-tapaustarkastelut

- Kasvihuonetuotannon viherbiomassan hyödyntäminen
- Sivuvirrat syötävien hyönteisten ruoaksi
- Porkkanasivuvirta: kuorimehusta saippuatuote
- Erinomaiset kasvikset/ Koko sato
- Kuivaus: porkkana, mansikan rönsyt ja puristekakku, vadelman versot *(ks. Eila Järvenpään esitys)*
  - Arvojakeiden erotus ja hyödyntäminen

Kasvihuonetuotannon viherbiomassan hyödyntäminen

Kasvihuonevihreät

Koostumustietoja

	Tomaatti		Kurkku	
% Tuorepainosta	Varsiosa	Lehdet	Varsiosa	Lehdet
Kuiva-aine (TS)	10 - 14	12 - 14	6 - 8	11 - 14
Kosteuspit.	86 - 90	86 - 88	92 - 94	86 - 89
% Kuiva- aineesta				
Ligniini	15 - 17	~ 10	10 - 20	~ 15
Pitkäketjuiset hiilihydraatit	49 - 54	~ 15	30 - 33	~ 17
Vesiliukoiset sokerit	2-7	~ 7	~ 3	~ 1
Typpi	1-2	3 - 5	~ 2	3 - 5
Orgaaninen aines (VS)	80 - 89	74 - 76	77 - 85	68 - 78
Epäorgaaninen aines (=TS-VS)	11 - 20 (tyviosassa korkeampi pitoisuus)	24 - 26	15 - 23	22 - 32

SUORA HYÖDYNTÄMINEN

PROSESSOINTI

- Fraktiointi neste/
kiintojakeiksi
- Kuivaus
- Hydrolysointi
- Uutto

Hyödyntämismahdollisuuksia Sovelluksia/Tuotteita

Biokaasu

Ravinteet

Rehu

Kuidut -> pakkaukset

Ligniini -> jatkojalosteet

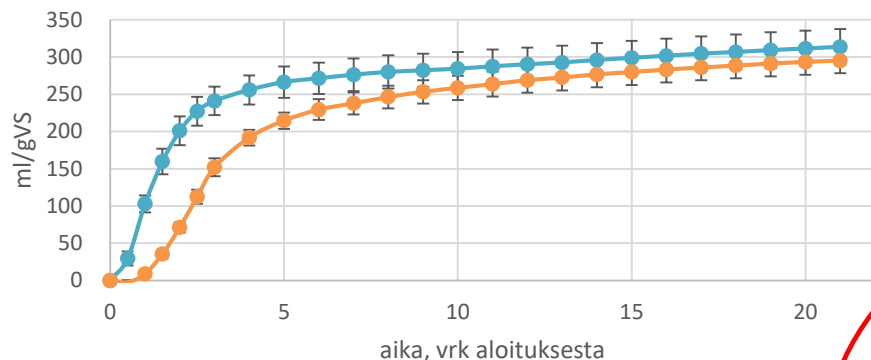
Klorofylli -> kosmetiikka

Sokerit (hydr.) ->
bioetanoli; SCP;
biokemikaalit

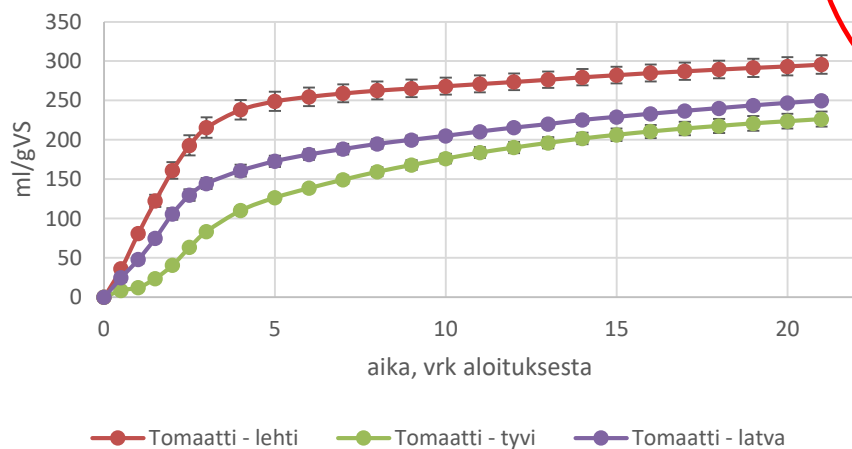
Biohiili

Viherbiomassa biokaasuksi

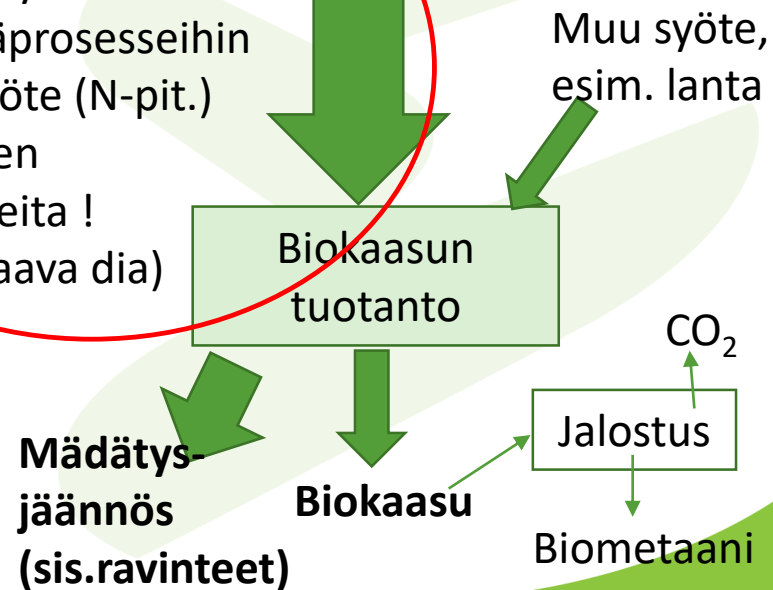
Kurkku

Tomaatti

- ✓ Hyvä biokaasutuotto
- ✓ Sopii hyvin märkäprosesseihin
- ✓ Lisäsyöte (N-pit.) tarpeen
- Haasteita ! (seuraava dia)

Ongelmia/haasteita kasvihuonevihreiden hyödyntämisessä (viljelijäkyselyn tulos)

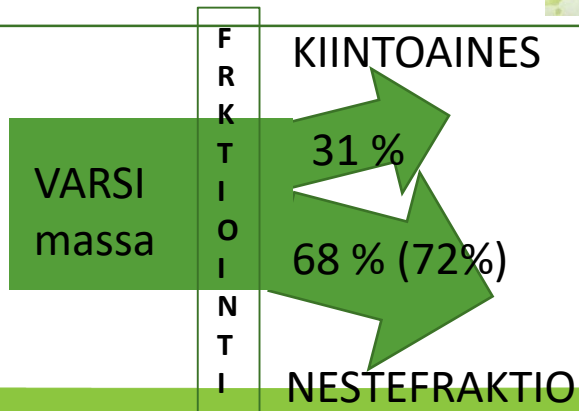
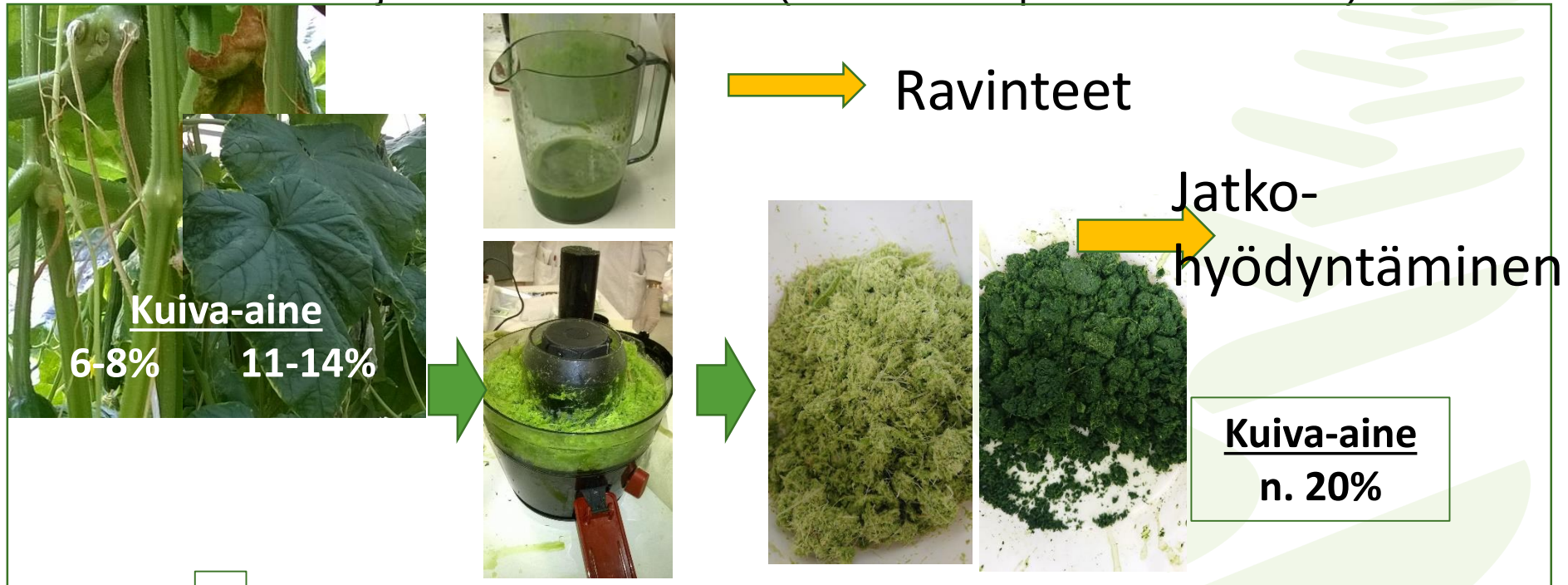
- Suuri **kosteuspitoisuus** → veden kuljetus kallista; huono energiahyötykäytössä (termiset menetelmät) ; huono säilyvyys
- Pienet paikalliset määrät ; **keräyksen/kuljetuksen kustannus**; pitkät kuljetusmatkat
- **Narut, klipsit, tartuntatuet**
  - Poistaminen tyhjennysvaiheessa ; erotus myöhemmässä vaiheessa
  - Muoviset ei-hajoavia kompostoinnissa; biohajoavat kalliita ja riskinä ennen aikainen hajoaminen viljelyvaiheessa
  - Ongelmat jatkoprosessoinnissa (ml. biohajoavat ja biokaasun tuotanto)
- Sopivat, kannattavat tekniset ratkaisut ?
- Tuholaiset ja kasvitaudit – riskit suorassa peltolevityskäytössä

Kuva: Sanna Niemi, 2018

Viherbiomassan fraktiointi

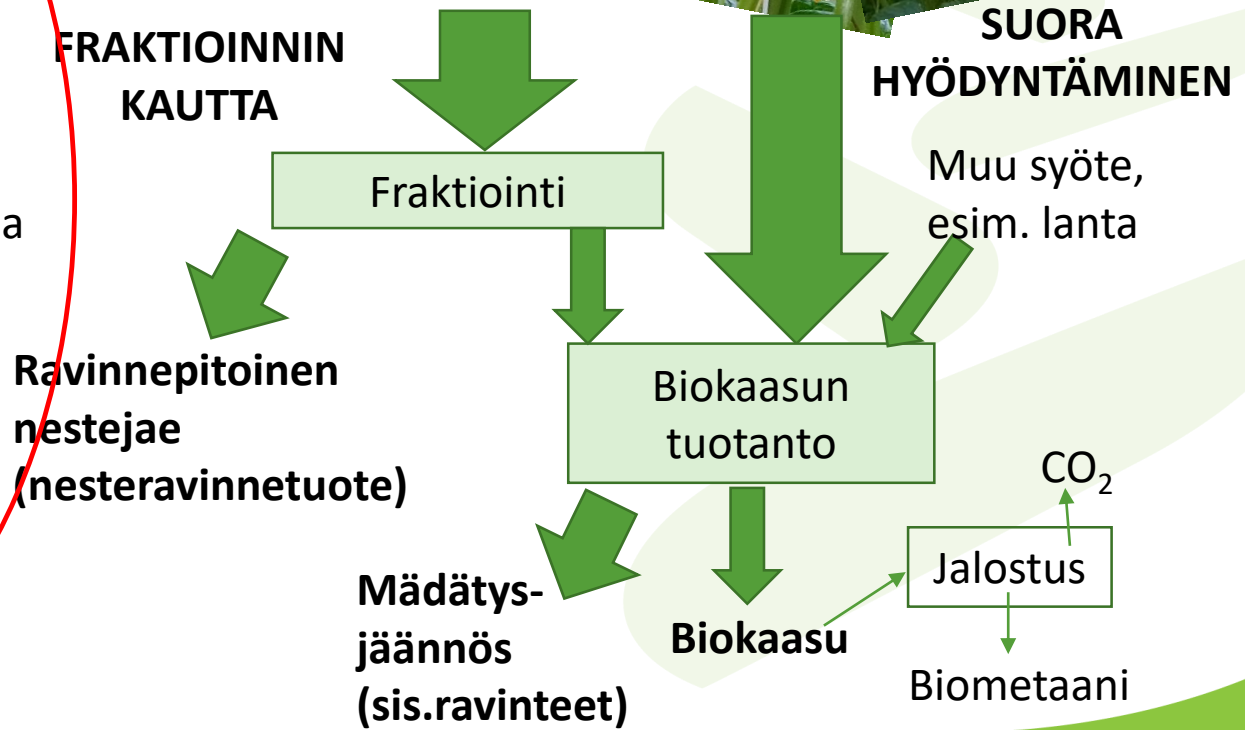
Nesteen ja kiinto-aineen erotus (mekaaninen puristus tai linkous)

- ✓ Ravinteet konsentroituvat nestejakeeseen -> kierrätyslannoitetuote
- ✓ Kiintojakeen määrän merkittävä väheneminen (verrattuna alkuperäiseen viherbiomassamäärään) helpottaa jatkohyödyntämistä
- ✓ Kiintojakeen suora hyödyntäminen tai prosessoimalla (hydrolysointi; kuivaus; uutto jne.) eri sovelluksiin

Viherbiomassa biokaasuksi fraktioinnin jälkeen

- ✓ Biokaasutuotto hyvin vastaava molemmissa vaihtoehdoissa !
- ✓ Ravinnepitoinen neste
  - arvokkaampi lopputuote kuin mädätysjäännös ?
  - edullisempi tuottaa kuin mädätysjäännöksestä jalostettavat ravinnetuotteet ?
- Joka tapauksessa on ratkaistava naru/klipsiongelman !

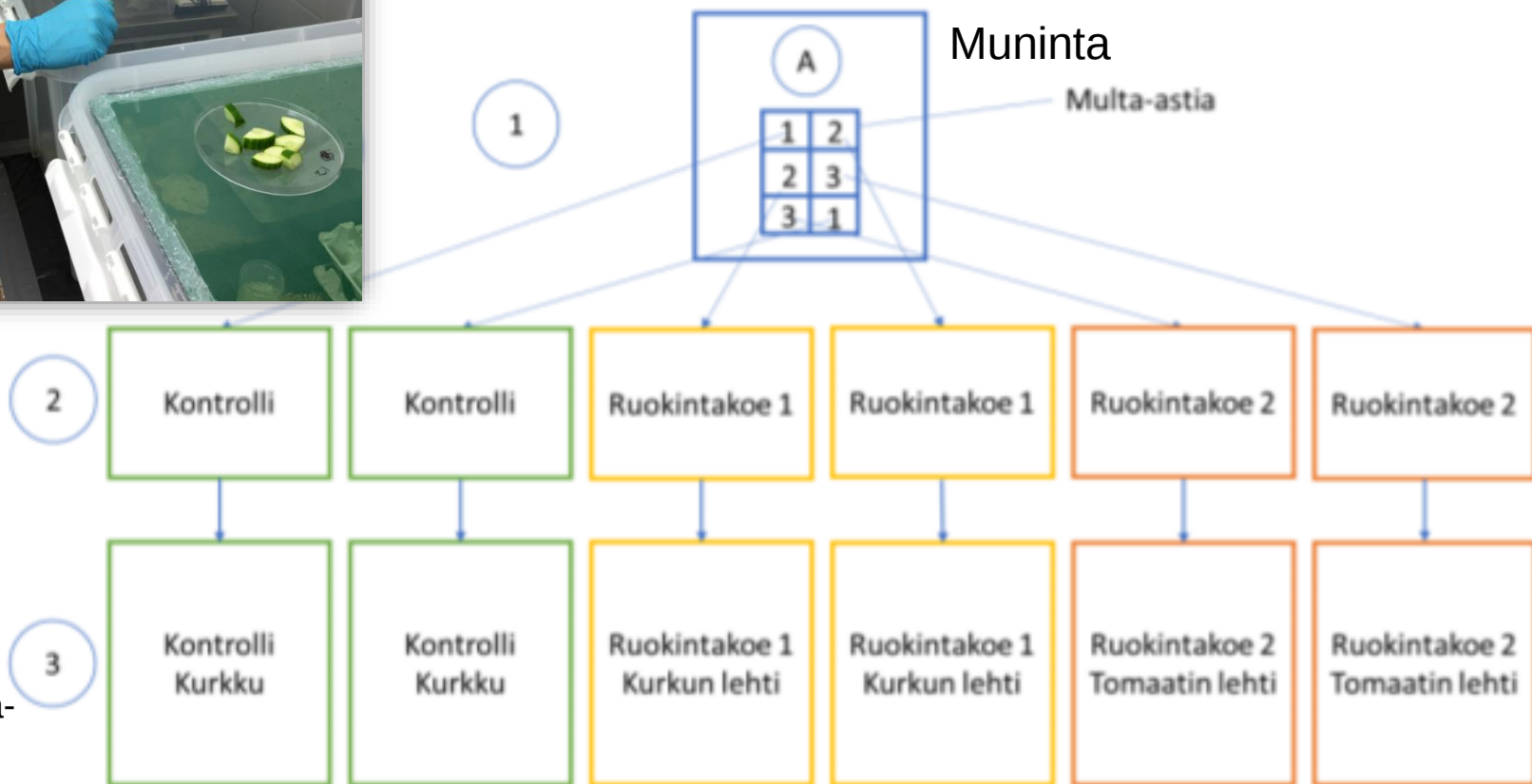
Sivuvirrat syötävien hyönteisten ruoaksi

Soveltuuko kurkun ja tomaatin lehdet kotisirkkojen tuorerehuksi? → Ruokintakoe

Järveläinen A.
2018.
*Puutarhasivu-
virrat
hyönteisten
tuotannossa.*
Opinnäytetyö.
Hämeen
ammattikorkea-
koulu.

Kaikissa laatikoissa lisäksi proteiini-rehu

Tulos: Kasvihuonevihreät toimivat hyvin tuorerehuna

Kuva: Katrin Gradnizer

Nokkonen, S., Pirttijärvi, T.,
Järveläinen, A. ja Kymäläinen,
M. *Puutarhan sivuvirrat
maistuvat kotisirkkoille.* Puutarha
& Kauppa 4/2018

- Ei eroja rehunkulutuksessa eri kasvatuslaatikoissa (kurkun lehdet, tomaatin lehdet, kurkku (referenssi))
- Sirkat tulivat sukukypsiksi likimain samanikäisenä, aikuiset sirkat olivat likimain samankokoisia (ka. 230 mg) ja niiden proteiinipitoisuus (n. 80 % kuiva-aineesta) oli likimain sama
- Kilo sirkkoja tuotettiin 3,1-3,5 kilolla rehua, josta tuorerehun osuus oli 1,6-2,0 kg

Mikä tuorerehu miellytti kotisirkkaa?

Koejärjestely: Sivuvirta- tai yrttibuffet, josta sirkat voivat itse valita haluamansa tuorerehun

- ▶ Buffet 1: keräkaali, kukkakaalin lehdet, kirsikkatomaatin varkaat, vihreä ja punainen omena (pudokkaat) sekä parsakaali
- ▶ Buffet 2: kirsikkatomaatin varkaat, tomaatin- ja kurkunlehdet, sipuli, porkkana ja lehtisalaatti
- ▶ Buffet 3: basilika, persilja, lehtipersilja, rosmariini, tilli, ruohosipuli, sitruunamelissa ja minttu

Lisänä
proteiinirehu

Kotisirkkojen sivuvirtabuffet 1

Tuorerehu: keräkaali, kukkakaalin lehdet, kirsikkatomaatin varkaat, parsakaali, vihreä omena ja punainen omena (pudokkaat)

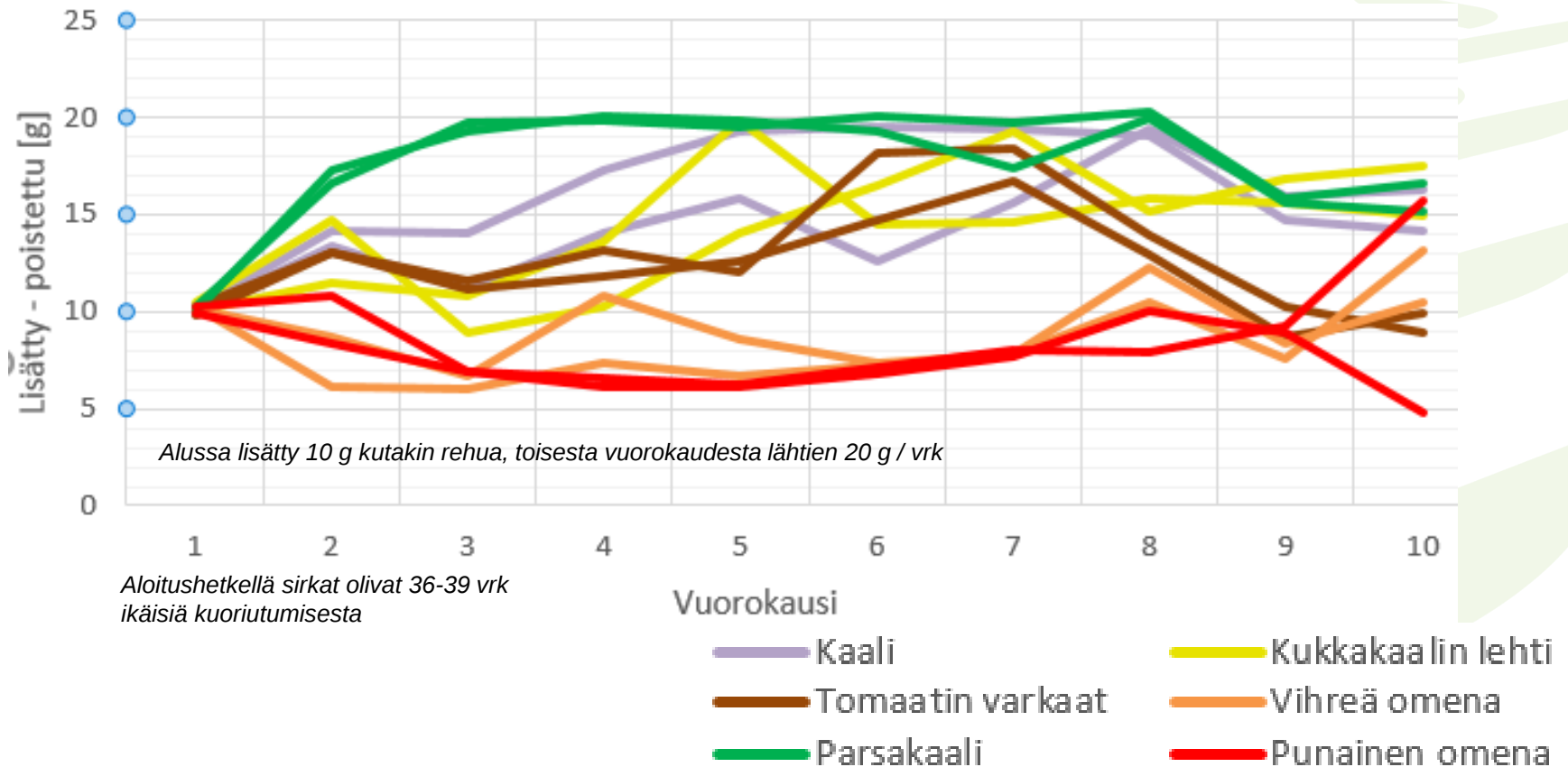
Tarjotut tuorerehut

Vuorokauden tarjollapidon jälkeen

Kotisirkkojen sivuvirtabuffet 1 - tulokset: Tuorerehun kulutus kasvatuslaatikossa (2 rinnakkaista)

- Kaikki testatut puutarhasivuvirrat maistuivat kotisirkoille, parhaiten parsakaali ja vähiten omena

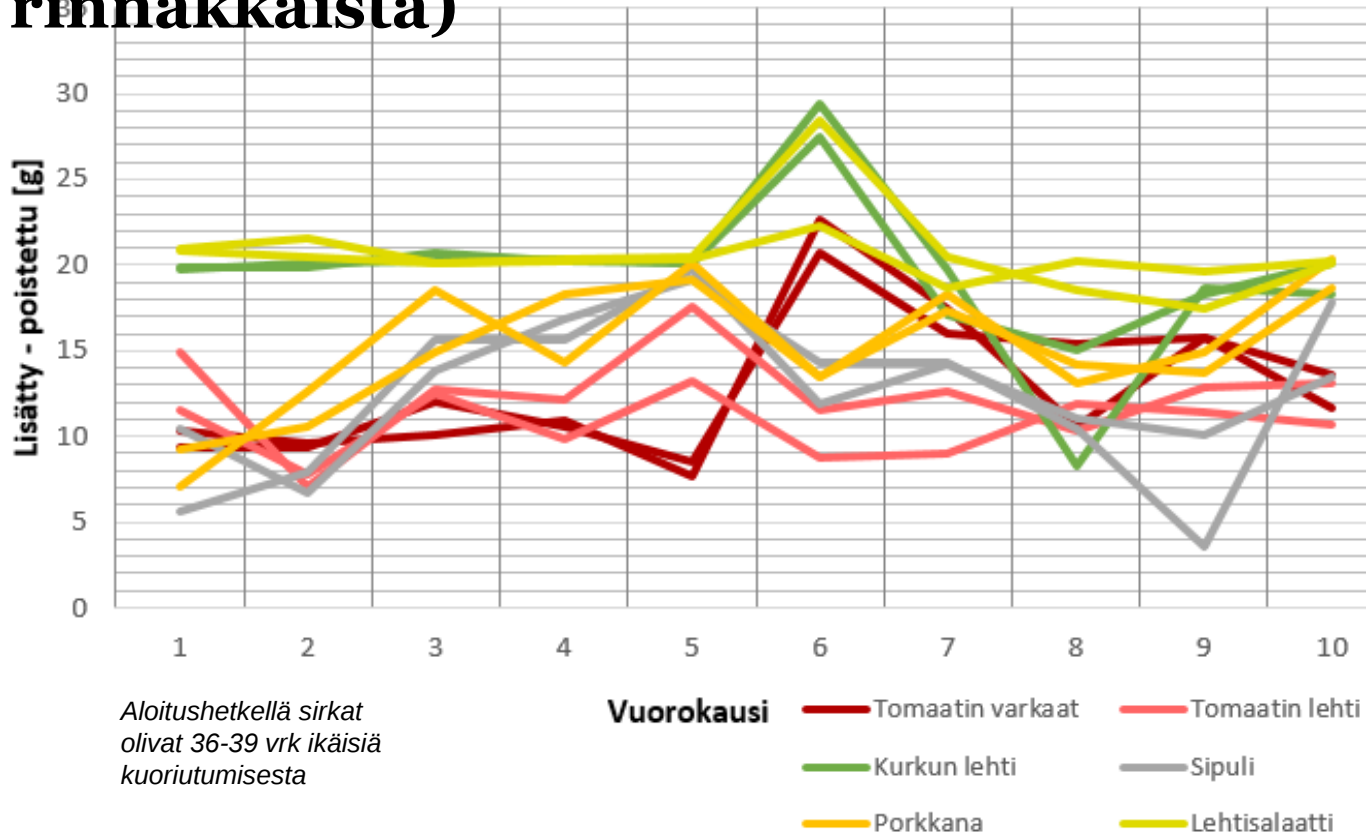
Kotisirkkojen sivuvirtabuffet 2

Tuorerehu: kirsikkatomaatin varkaat, tomaatin- ja kurkunlehdet, sipuli, porkkana ja lehtisalaatti

Kotisirkkojen sivuvirtabuffet 2

Tulokset: Tuorerehun kulutus kasvatuslaatikossa (2 rinnakkaista)

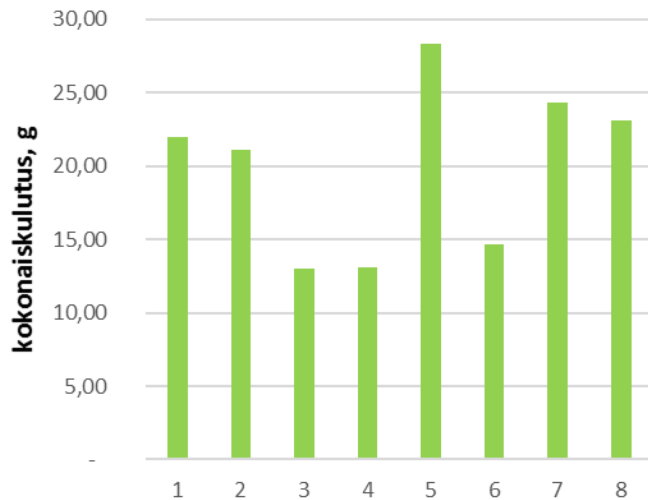

- Kaikki testatut puutarhasivuvirrat maistuivat kotisirkkoille, parhaiten lehtisalaatti ja kurkun lehti

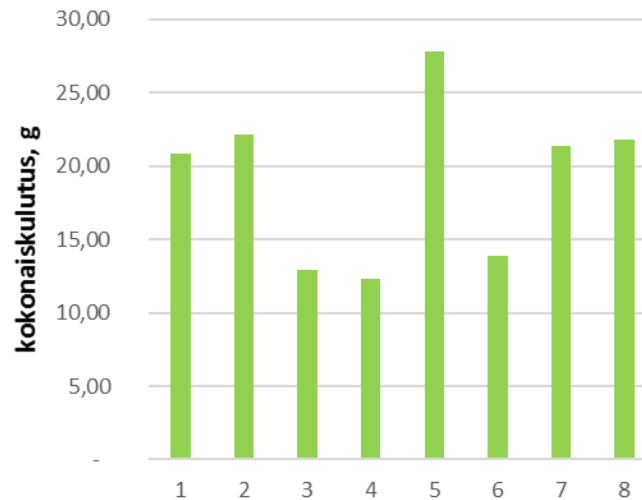
Tulokset – yrttibuffet

- Buffet 3: basilika, persilja, rosmariini, tilli, ruohosipuli, minttu, sitruunamelissa ja lehtipersilja. Täysikasvuisten sirkkojen kuluttama yrttien määrä 8 päivän aikana

Yrttien kulutus 1

Yrttien kulutus 2

1	basilika
2	persilja
3	rosmariini
4	tilli
5	ruohosipuli
6	minttu
7	sitruunamelissa
8	lehtipersilja

- Päätelmät: Kaikki yrtit maistuivat sirkoille hyvin, rosmariinia lukuun ottamatta
- Ruohosipulin kulutus oli suurin

Proteiinirehun vaikutus kotisirkan tuorerehukulutukseen?

Neljän eri proteiinirehun vertailu ja vaikutus kotisirkkojen kasvunopeuteen, kokoon ja proteiinipitoisuuteen

- ▶ Proteiinirehu ja salaatti (kontrolli)
- ▶ Rypsipuriste ja salaatti
- ▶ Härkäpapurouhe ja salaatti
- ▶ Oluenvalmistuksen mäski ja salaatti

Tulos: Eri proteiini­lähteet vaikuttivat kotisirkkojen tuorerehukulutukseen

- ▶ Sirkkojen koko vaihteli proteiini­lähteestä riippuen
  - ▶ Sirkkojen koko oli huomattavasti pienempi (noin puolet) käytettäessä proteiini­rehuna rypsi­puristetta, mäskiä tai härkäpapua verrattuna 'perinteiseen' proteiini­rehuun
- ▶ Eri proteiini­lähteet vaikuttivat tuorerehukulutukseen
  - ▶ Proteiini­rehujen kulutus pysyi melko vakaana proteiini­rehusta riippumatta, mutta tuorerehun kulutus kasvoi huomattavasti käytettäessä proteiini­rehuna rypsi­puristetta, mäskiä tai härkäpapua verrattuna 'perinteiseen' proteiini­rehuun

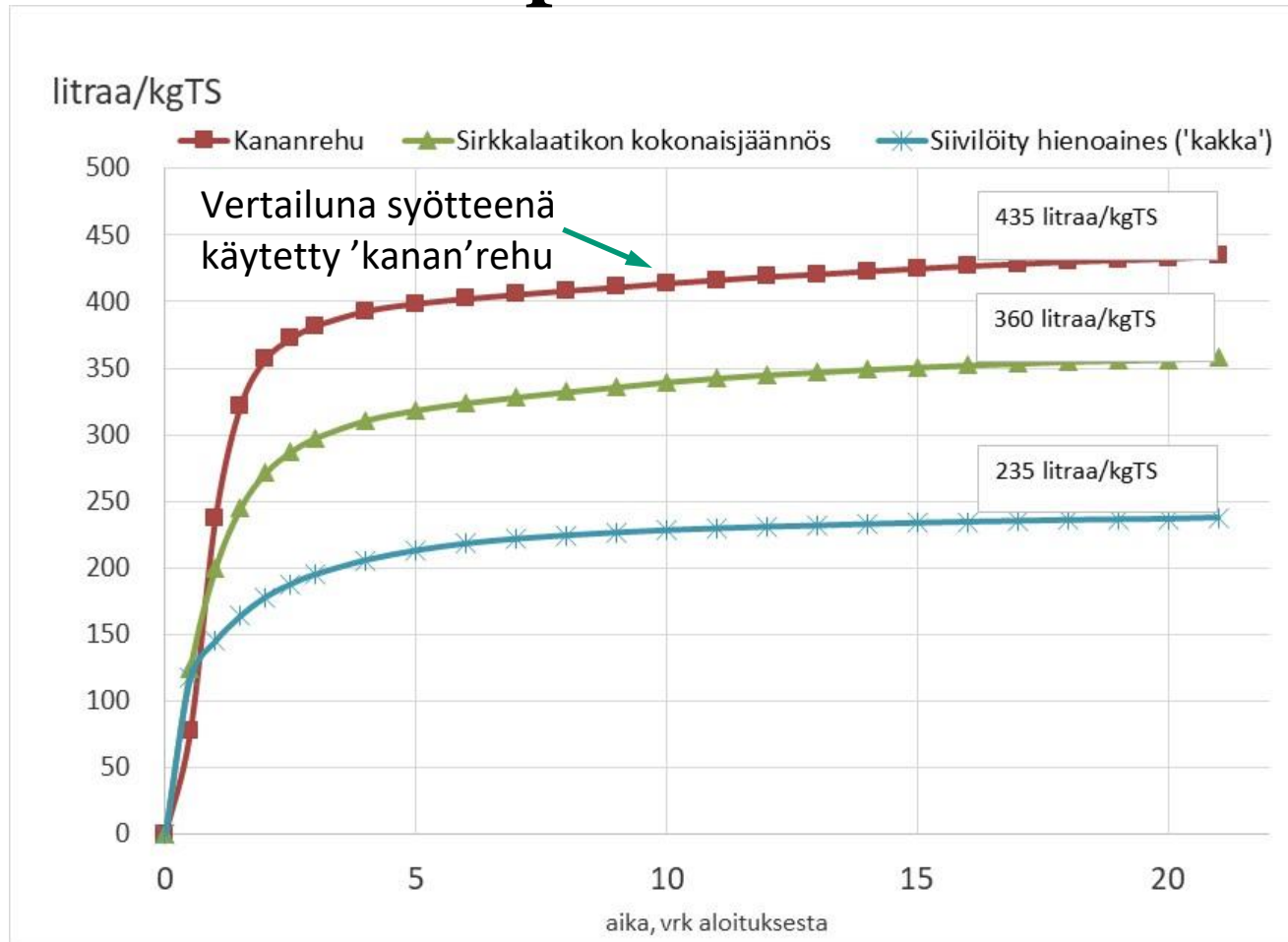

Kasvatusjäännöksen hyödyntäminen biokaasun tuotannossa?

Kuva: Satu Nokkonen

Sirkkojen kasvatusjäännöksen ja siitä erilleen seulotun hienoaineksen ('kakka') metaanintuottopotentiaali

Nokkonen, S.,
Kymäläinen, M.,
Kannisto, L. ja
Pirttijärvi, T.
*Sirkkojen
kasvatusjäännös
biokaasuksi.*
Biokaasu 1/2018
(12-14)

→ Syömätön rehu luonnollisesti parantaa jäännöksen metaanituottoa; 'kakka'-ainesta edustavan hienomman jakeen metaanituotto oli tyypillistä 'hyvän lehmänlannan' tasoa

Päätelmät kotisirkkojen ruokintakokeista

- ▶ Lähes kaikki testatut puutarhatalouden sivuvirrat ja yrtit maistuivat sirkoille
- ▶ Puutarhasivuvirrat sopivat hyvin tuorerehuksi
- ▶ Eri proteiini lähteet vaikuttivat tuorerehukulutukseen → huomioitava!
- ▶ Kasvatusjäännös soveltuu hyvin biokaasutuotantoon (→ energiaa + ravinteet kiertoon)

Aistinvarainen kuluttajatutkimus: Vaikuttaako kotisirkkojen syömä rehu niiden makuun?

(Katrin Gradnizer, Christina Ernstberger, Laura Vilches Bazaga)

- EntoCube kasvatti sirkat: yrttisirkoilla muuten tavanomainen kasvatus, mutta proteiinirehun lisäksi viimeisenä vuorokautena ennen harvestointia yrttiruokinta: basilika, tilli tai minttu.
- Erotustesti; kolmitesti. 74 HAMKin opiskelijaa ja henkilökunnan jäsentä. Testitilanteessa samanaikaisesti maistettavat näytteet: kaksi kontrollisirkkaa ja yksi yrttisirkka.

Nokkonen, S., Pirttijärvi, T., Kymäläinen, M. ja Järvenpää, E. *Ei ole samantekevää mitä syötävät hyönteiset popsivat.* Kehittyvä Elintarvike 2/2018.

		H	Test component	exact sig. (1-sided)
Round 1	Right	33	0,333300	0,029
Mint	Wrong	41		
	Total amount	74		
Round 2	Right	39	0,333300	0,001
Dill	Wrong	35		
	Total amount	74		
Round 3	Right	35	0,333300	0,009
Basil	Wrong	39		
	Total amount	74		

• Tulos:

Eri tavoin ruokittujen sirkkojen maku ei ollut samanlainen ($p > 0,05$). Yrttiruokitut sirkat erotettiin maun perusteella kontrollisirkasta. Siis rehulla on vaikutusta sirkkojen makuun, ja tämä on huomioitava kasvatuksessa.

Porkkanasivuvirran hyödyntäminen: kuorimehusta saippuatuote

HeVi-ideat jakoon -
innovaatiokilpailun
voittaja:

Liisa Stark ja Mari
Uusitalo:

**Porkkanan
kuorista saippuaa**

Puutarhatuotannon sivuvirroista arvokkaita ainesosia moniin sovelluksiin - ArvoBio-hankkeessa selvitettyä

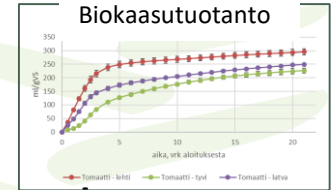
- Kiinto- ja nestejäte
- Ravinteet
- Kuidut
- Fermentoituvat aineet

- Kuivatut tuotteet
- Väriaineet
- Bioaktiiviset yhdisteet (antioksidantit ym.)
- Aromaattiset/eteeriset yhdisteet

Biopolttoaineet Lannoitteet

Syötävien hyönteisten tuorerehu

Kosmetiikka

Rehut, lemmikki- eläinruoka

Elin- tarvikkeet

HeVi-ideat jakoon -
innovaatiokilpailun
voittaja: Liisa Stark ja
Mari Uusitalo:
Porkkanan kuorista
saippua

Pakkaukset

Alkutuotanto
TUOTTAJA

Prosessointi:
Fraktiointi; Hydrolysointi;
Kuivaus; Uutto
PROSESSOIJJA

Jatkojalostus
JALOSTAJA

Sopivat, edulliset erotusmenetelmät?

Keräily, kuljetus?

Kannattavaa yritystoimintaa?

Erinomanlaiset kasvikset

Kiitos!

Lue lisää: www.hamk.fi/arvobio

Puutarhatuotannon kiertotalous
1 day ago

Vi har producerat handledningsmaterial om arbetsrutiner som påverkar tomatens kvalitet.

boden.fi/alla-videor/15-pro-agria/276:arvobio

Stort tack till Närpes Grönsaker/Mikael Dahlqvist och Boden Live/Kim ... Lue
Ilsää

Puutarhatuotannon kiertotalous
3 months ago

Hämeenlinnan Prismassa Järjestetyssä Ernomanialset kasvikset-kuluttajatutkimuksessa selvitettiin kuluttajien ostohalukkuutta kakkosluokan kasviksiin. Ernomanialset kasvikset kilnnostivat ja tutkimu...

Lue Iisää

Puutarhatuotannon kiertotalous
4 months ago

Tuotekehitysinnovointityöpaja käynnissä Visamäessä, mukana myös Vanajanlinnan Chef Mika Jokela, mitä uusia ideoita saadaankaan kehiteltä?

